

Sygn. akt I ACa 383/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 września 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Zofia Kawińska-Szwed
Sędziowie :	SA Anna Bohdziewicz (spr.) SO del. Tomasz Opitek
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 10 września 2014 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. H.

przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Okręgowemu w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 11 grudnia 2013 r., sygn. akt II C 543/12

1) oddala apelację;

2) zasądza od powódki na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

3) przyznaje od Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Katowicach radcy prawnemu M. M. 8.856 (osiem tysięcy osiemset pięćdziesiąt sześć) złotych w tym podatek od towarów i usług w kwocie 1.656 (tysiąc sześćset pięćdziesiąt sześć) złotych, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 383/14

UZASADNIENIE

Powódka M. H. wystąpiła z pozwem przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Okręgowemu w (...) domagając się zasądzenia na swoją rzecz kwoty 523.661,07 złotych tytułem odszkodowania za wyrządzone jej szkody w związku z

wydaniem niezgodnego z prawem wyroku zaocznego w sprawie sygn. XIII GC 1999/99. Powódka zakwestionowała przede wszystkim prawidłowość doręczenia jej tego wyroku. Żądane odszkodowanie obejmowało m. in. kwoty zasądzone wskazanym wyrokiem, koszty poniesione w związku z prowadzoną egzekucją, szkody wynikłe z wadliwego prowadzenia postępowania egzekucyjnego oraz na skutek niemożności prowadzenia działalności gospodarczej.

Pozwany wniósł o oddalenie pozwu, zarzucając jego bezzasadność wobec niewykazania przesłanek odpowiedzialności deliktowej, a nadto brak prejudykatu w postaci wyroku stwierdzającego niezgodność z prawem kwestionowanego wyroku zaocznego.

Zaskarżonym wyrokiem z 11 grudnia 2013 r. Sąd Okręgowy w (...) oddalił powództwo i postanowił nie obciążać powódki kosztami procesu oraz przyznał pełnomocnikowi powódki koszty pomocy prawnej udzielonej jej z urzędu. Sąd pierwszej instancji wydał zaskarżony wyrok na tle poniższych ustaleń faktycznych, które zostały poczynione w oparciu o dokumenty, na podstawie których ustalono jakie środki wykorzystwała powódka w celu podważenia wyroku zaocznego, wydanego przez Sąd Okręgowy w (...) w sprawie sygn. akt XIII GC 1999/99.

Kwestionowany wyrok zaoczny został wydany przez Sąd Okręgowy w (...) w dniu 16.12.1999 r.. W sprawie tej uznano za skuteczne doręczenie wyroku zaocznego (przesyłka nie została odebrana w terminie). Wierzyciel po uzyskaniu tytułu wykonawczego, wszczął postępowanie egzekucyjne. W czerwcu 2006 r. powódka złożyła skargę o wznowienie postępowania, która została odrzucona ze względu na wniesienie jej po terminie. W listopadzie 2011 r. powódka samodzielnie złożyła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku zaocznego, która została odrzucona z uwagi na obowiązujący w tym zakresie przymus adwokacko-radcowski. Wyznaczony następnie pełnomocnik do sporządzenia skargi odmówił jej wniesienia, gdyż uznał, że upłynął termin do wniesienia skargi. Z kolei w 2012 r. powódka złożyła wniosek o przywrócenie jej terminu do wniesienia sprzeciwu od wyroku zaocznego z 16.12.1999 r.. Wniosek ten został ostatecznie odrzucony, czego konsekwencją było odrzucenie także sprzeciwu. Zażalenie wniesione przez powódkę na to postanowienie zostało oddalone.

Przechodząc do rozważań prawnych zasadności żądania powódki, Sąd Okręgowy wskazał, że postawę prawną jej żądania stanowił art. 417¹ § 2 k.c., stawiający jednak wymóg uprzedniego uzyskania stwierdzenia niezgodności z prawem wydanego wyroku zaocznego. Powódka takiego prejudykatu nie uzyskała. Wskazano na dwa możliwe tryby dochodzenia roszczeń z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia sądowego:

- przewidziany w art. 424¹ § 1 k.p.c. tryb dla orzeczeń, od których przysługuje skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem
- przewidziany w art. 424^{1b} k.p.c. tryb, dla orzeczeń, od których skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem nie przysługuje

Zdaniem Sądu pierwszej instancji kluczowe znaczenie miało rozstrzygnięcie, czy w rozpoznawanej sprawie powódka winna była uzyskać wcześniej orzeczenie prejudycjalne w postaci wyroku stwierdzającego niezgodność z prawem wydanego wyroku zaocznego, czy też badanie zgodności orzeczenia z prawem było możliwe w tym postępowaniu. Wyjaśniono, że tylko w wypadkach takich orzeczeń jak wyroki konieczne jest wcześniejsze uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego. Od kwestionowanego wyroku przysługiwała skarga, gdyż powódka nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych. Skarga wniesiona przez powódkę została jednak odrzucona. W tej sytuacji, zdaniem Sądu Okręgowego, nie było podstaw do uwzględnienia powództwa. Podkreślono, iż uzyskanie prejudykatu stwierdzającego, że prawomocne orzeczenie, które wyrządziło szkodę, jest niezgodne z prawem, stanowi niezbędny etap umożliwiający dochodzenie odszkodowania od Skarbu państwa tylko w wypadku takich orzeczeń jak wyroki (art. 424¹k.p.c.), postanowienia w postępowaniu nieprocesowym orzekające, co do istoty sprawy i kończące postępowanie w sprawie (art. 519² k.p.c.) oraz inne orzeczenia, co do których taką możliwość przewidziano. Niezależnie od powyższego Sąd pierwszej instancji wskazał, że powódka nie wykazała ani szkody, ani związku przyczynowego między wydaniem orzeczenia o szkodę, ani nawet nie sprecyzowała, jakie kwoty składają się na ogólną sumę dochodzonego

odszkodowania, obejmującego wszak kilka składników. Podniesiono, że powódka nie przedstawiła sposobu wyliczenia dochodzonego odszkodowania, ani dowodów celem wykazania jego wysokości. Wobec przedstawionych ustaleń i rozważań, powództwo zostało oddalone. Sąd Okręgowy odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu w oparciu o art. 102 k.p.c. z uwagi na jej trudną sytuację finansową oraz charakter sprawy.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego w (...) został zaskarżony apelacją przez powódkę. W piśmie precyzującym apelację powódki, ustanowiony dla niej pełnomocnik z urzędu sformułował następujące zarzuty:

1) naruszenia art. 417¹§ 2 k.c. w zw. z art. 424^{1b} k.p.c. przez niewłaściwą wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w sprawie oraz w konsekwencji przyjęcie przez Sąd pierwszej instancji, że powódce nie przysługuje prawo dochodzenia odszkodowania na mocy wskazanych przepisów w sytuacji, gdy sprawa powódki spełnia wszelkie przesłanki określone przepisami prawa;

2) naruszenia art. 424^{1b} k.p.c. przez jego niewłaściwą wykładnię i niewłaściwe zastosowanie oraz w konsekwencji przyjęcie przez Sąd pierwszej instancji, że powódka nie wykorzystwała wszystkich przysługujących jej środków prawnych w tym w szczególności instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia;

3) naruszenia art. 424^{1b} k.p.c. przez jego niezastosowanie oraz w konsekwencji oddalenie powództwa mimo, że w sprawie zachodzą wyjątkowe okoliczności, a jednocześnie z okoliczności sprawy wynika, że zostały naruszone podstawowe zasady porządku prawnego;

4) naruszenia przepisów postępowania tj. art. 235 § 1 k.p.c. przez nieprzeprowadzenie zawnioskowanych przez stronę powodową dowodów, w tym w szczególności:

a) pominięcie wniosku dowodowego powódki o powołanie biegłego celem precyzyjnego ustalenia wysokości poniesionej przez nią szkody,

b) pominięcie wniosku dowodowego powódki o przeprowadzenie dowodu z akt postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym wR. G. M., sygn. akt 3254/02;

5) naruszenia przepisów postępowania tj. art. 233 k.p.c.:

a) przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, dokonanej wybiórczo, wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego i w konsekwencji błędne przyjęcie, że powódka nie wykazała wysokości poniesionej szkody, gdy zawnioskowane, a nie przeprowadzone dowody wskazywały przeciwnie,

b) przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, dokonanej wybiórczo, wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego i w konsekwencji błędne przyjęcie, że powódka nie wykazała związku przyczynowego pomiędzy poniesioną szkodą a wydaniem wyroku z dnia 19 grudnia 1999 r., w sprawie sygn. akt XIII GC 1999/99.

W związku z postawionymi zarzutami apelująca wniosła o:

1) przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, z jednoczesnym wnioskiem o przesłuchanie świadków zawnioskowanych przez powódkę w osobiście sporządzonej apelacji;

2) odstąpienie od obciążania powódki kosztami postępowania ze względu na trudną sytuację życiową i materialną.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powódki nie może odnieść skutku, ponieważ zarzuty w niej zawarte nie są trafne.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutów naruszenia tych przepisów prawa postępowania, które mogły się przełożyć na prawidłowość ustaleń faktycznych, stanowiących podstawę orzekania o roszczeniu powódki, a zatem naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.. Zarzut ten nie jest jednak adekwatny do podnoszonych naruszeń, a nadto został sformułowany w nieprawidłowy sposób. Apelująca zarzuca przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, dokonanej wybiórczo, wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego, jednakże nie precyzuje o jakie dowody chodzi, co czyni niemożliwym rzeczowe odniesienie się do ogólnikowo sformułowanego zarzutu. Nie wiadomo bowiem, które z dowodów miały zostać ocenione wadliwie. Ponadto zarzut nieprawidłowej oceny dowodów jest wiązany z oceną przesłanek odpowiedzialności strony pozwanej, co nie jest właściwe. Punktem wyjścia do oceny poprawności zastosowanych norm prawa materialnego w okolicznościach danej sprawy jest uprzednie poczynienie prawidłowych ustaleń faktycznych, będących wynikiem trafnej oceny dowodów dokonanej zgodnie z kryteriami wskazanymi w art. 233 § 1 k.p.c.. W rozpoznawanej sprawie zakres koniecznych ustaleń był determinowany przedmiotem sprawy, w której powódka domagała się naprawienia szkody, jaką wiązała z wydaniem wyroku zaocznego. Zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c., jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. W związku z tym rzeczą Sądu było w pierwszej kolejności dokonanie oceny, czy w okolicznościach sprawy konieczne jest wcześniejsze uzyskanie prejudykatu stwierdzającego niezgodność z prawem orzeczenia wskazywanego przez powódkę. W sytuacji, gdy odpowiedź na tak postawione pytanie jest twierdząca, Sąd rozpoznający roszczenie odszkodowawcze nie może samodzielnie ustalić niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego. W takim przypadku czynienie dalszych ustaleń jest zbędne i prowadzi jedynie do niezasadnego wydłużenia postępowania, czemu Sąd ma obowiązek przeciwdziałać. W tym miejscu należy wskazać, iż Sąd odwoławczy podziela ocenę Sądu Okręgowego, iż rozpoznanie roszczenia odszkodowawczego powódki nie było możliwe z uwagi na brak prejudykatu. Niezależnie od tego wypadu wskazać, że strona powodowa żądająca naprawienia szkody przez wypłatę odszkodowania ma obowiązek jej wykazania. Powódka twierdziła, iż nie jest w stanie określić poniesionej szkody i wniosła o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia należnego jej odszkodowania. Rolą biegłego w postępowaniu sądowym nie jest jednak dokonywanie ustaleń, a służenie Sądowi wiedzą specjalną, jeżeli taka jest potrzeba (art. 278 § 1 k.p.c.). Zatem nie można obarczać biegłego ciężarem wskazania szkody, do czego zobowiązana jest powódka. Trafnie zwrócił uwagę Sąd pierwszej instancji, że powódka nawet nie wykazała sposobu wyliczenia dochodzonego odszkodowania, zasłaniając się brakiem dostatecznego rozeznania i wskazując na konieczność powołania biegłego w celu wyliczenia odszkodowania. W tym stanie rzeczy słuszność ma Sąd Okręgowy, że niezależnie od braku prejudykatu powódka nie wykazała szkody. Sąd pierwszej instancji dokonał ustaleń faktycznych w zakresie koniecznym dla rozstrzygnięcia o żądaniu powódki. Ustalenia te oparte o dokumenty nie były w istocie sporne. Dlatego też Sąd odwoławczy w pełni je podziela i przyjmuje za własne bez potrzeby zbędnego powielania.

Jak już wskazano wyżej powódka domagała się odszkodowania w związku z wydaniem wyroku zaocznego. Należy powtórzyć, że zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c. jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Niewątpliwie powódka do tej pory nie uzyskała prejudykatu. W ocenie powódki, okoliczność ta otwierała jej drogę do skorzystania z trybu przewidzianego w art. 424^{1b} k.p.c., pozwalającego na dokonanie oceny zgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w ramach postępowania o odszkodowanie. Przywołany przepis został dodany ustawą z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 155, poz. 1037). Celem nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 22 lipca 2010 r. stało się z jednej strony ograniczenie zakresu dopuszczalności skargi co do zasady do prawomocnych orzeczeń co do istoty sprawy, z drugiej zaś strony umożliwienie skutecznego dochodzenia odszkodowania za szkodę wyrządzoną prawomocnym orzeczeniem, co do którego skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem nie przysługuje. Prawomocne orzeczenia, od których skarga nie przysługuje, to w szczególności orzeczenia wydane w sprawach egzekucyjnych (art. 767⁴ § 3 k.p.c.) i w postępowaniu upadłościowym, orzeczenia niemerytoryczne, zarówno kończące postępowanie, jak i niekończące postępowania w sprawie (cały katalog

postanowień rozstrzygających kwestie wypadkowe). Należy też podkreślić, że art. 424^{1b} k.p.c. wyłącza dochodzenie odszkodowania w sytuacji, gdy strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych. Jak wynika z powyższego, kwestionowany przez powódkę wyrok zaoczny nie należy do tej kategorii orzeczeń, od których nie przysługuje skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem, a fakt nieskorzystania w skuteczny sposób z możliwości jego wzruszenia nie otwiera drogi do trybu przewidzianego w art. 424^{1b} k.p.c.. Zatem Sąd rozpoznający roszczenie odszkodowawcze nie mógł samodzielnie ustalić niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego. Jeżeli ustawa wiąże oznaczone skutki prawne z obowiązywaniem prawomocnego orzeczenia, a jednocześnie reguluje zasady i tryb jego wzruszenia z powodu niezgodności z prawem, to prawna skuteczność takich orzeczeń nie może być podważana bezpośrednio w każdym procesie odszkodowawczym, z pominięciem zasad i trybu postępowania zastrzeżonego do kontroli prawomocnych orzeczeń. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Celem tego instrumentu prawnego jest umożliwienie uzyskania prejudykatu pozwalającego na dochodzenie od Skarbu Państwa ewentualnego odszkodowania za szkodę wyrządzoną poprzez wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia w ramach wykonywania wymiaru sprawiedliwości (art. 417¹ § 2 k.c.). Wskazana regulacja prawna jest o tyle wyjątkowa, że przełamuje podstawowe zasady rządzące postępowaniem cywilnym, w tym w szczególności skutki prawomocności orzeczenia sądu.

Nie kwestionując w żadnym razie prawa każdego obywatela do naprawienia szkody wyrządzonej przez władzę sądowniczą przez wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia, podkreślenia wymaga, że powódka obowiązana była przede wszystkim w sposób skuteczny wykorzystać przysługujące jej środki wzruszenia wydanego wyroku zaocznego. Tymczasem powódka nie wniosła skutecznie ani sprzeciwu od tego wyroku, ani skargi o wznowienie postępowania. Należy wskazać, że skuteczne wniesienie sprzeciwu spowodowałoby ponowne rozpoznanie sprawy przez Sąd pierwszej instancji, co otwierałoby powódce możliwość ewentualnego skorzystania ze zwyczajnych środków zaskarżenia takich jak apelacja. Tymczasem środki wnoszone przez powódkę były odrzucane, co świadczy o niedochowaniu należytej staranności i dbałości o własne interesy, skoro środki te były składane po terminie. Wnoszone środki nie podlegały bowiem merytorycznemu rozpoznaniu, a to właśnie na skutek wniesienia ich po terminie (spóźniona skarga o wznowienie postępowania, spóźniony wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od wyroku zaocznego). Z kolei skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem wydanego wyroku zaocznego została odrzucona wobec niedochowania wymogu adwokacko-radcowskiego. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że powódka sięgała po te środki na długo po tym, jak zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne w oparciu o kwestionowany tytuł egzekucyjny, o czym powódka wiedziała.

Podsumowując należy stwierdzić, że apelacja nie była zasadna, bowiem Sąd pierwszej instancji nie dopuścił się zarzucanych mu uchybień. Z tej przyczyny apelacja podlegała oddaleniu w oparciu o art. 385 k.p.c..

O kosztach postępowania apelacyjnego postanowiono zgodnie z regułą odpowiedzialności za wynik postępowania, wyrażoną w art. 98 § 1 k.p.c.. Powódka przegrała ten etap postępowania, co obliguje ją – co do zasady – do zwrotu kosztów przeciwnikowi. Zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia bowiem strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi (art. 108 u.o.k.s.). Należy zwrócić uwagę, że powódka miała możliwość rozważenia, czy poddać wyrok kontroli instancyjnej, zważywszy na motywy, jakim się kierował Sąd pierwszej instancji wydając zaskarżone orzeczenie i mając możliwość uzyskania wyczerpujących wyjaśnień od pełnomocnika z urzędu. Apelująca oczywiście była w pełni uprawniona do skorzystania z przysługującego jej środka zaskarżenia, tym niemniej w tej sytuacji powinna się liczyć z koniecznością zwrotu kosztów przeciwnikowi, wygenerowanych w związku z wniesieniem apelacji. W sprawach o roszczenia majątkowe koszty procesu na ogół są pochodną wysokości dochodzonego roszczenia, co powinno skłaniać strony do racjonalnego, możliwego do uzasadnienia kształtowania wysokości swoich roszczeń. Powódka dochodziła zapłaty łącznie 523.661,07 złotych, zatem minimalna stawka wynagrodzenia pełnomocnika wynosi 5.400 złotych zgodnie z § 19 i 20 w zw. z § 13 ust. 1 pkt. 2 i § 6 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348; zm.: Dz. U. z 2003 r. Nr 97, poz. 887, Nr 212, poz. 2073; z 2005 r. Nr 41, poz. 392, Nr 219, poz. 1872). Koszty zastępstwa procesowego zostały zasądzone na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c.. Ponadto

przyznano pełnomocnikowi powódki wynagrodzenie z tytułu pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w oparciu o § 15 i 16 w zw. z § 12 ust. 1 pkt. 2 i § 6 pkt. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 490).